

Förord

Rekrytering av ledare i kommunerna står i fokus i de två norska bidrag som vi publicerar i detta sista nummer för året 2000 av *Kommunal ekonomi och politik*. Anne Lise Fimreite kommer från LOS-senteret i Bergen. LOS står för ledning, organisation och styrning. Hon skriver tillsammans med Morten Øgård från Universitetet i Oslo om rekryteringen av ordförande och rådmän i norska kommuner. Den norska kommunalordföranden motsvarar i ett svenskt perspektiv närmast kommunstyrelsens ordförande, men har en formellt mer reglerad och kanske mer central ställning. I internationella texter brukar termen "borgmästare" användas för de norska kommunalordförandena. Rådmanen motsvaras i Sverige närmast av kommundirektören. Hur sammansättningen av ordförande- och rådmannakollektiven ändrats i ett tjugouårsperspektiv från mitten av sjuttioalet till slutet av nittioalet beskrivs och analyseras av Fimreite och Øgård. En hårdragen sammanfattning av resultaten kan vara att det politiska och administrativa ledarskapets kollektiva profil, tvärtemot vad man kanske kunde ha väntat sig på förhand, är ganska oföränderlig över tjugouårsperioden. Författarnas tolkning är att den ledarskapsprofil man hittar i kommunerna är anpassad till kommunernas huvuduppgift att utgöra det verkställande ledet i välfärdsstaten. Det är kommunerna som är producenterna av välfärdsstatens tjänster. Detta var kommunernas centrala uppgift redan på 1970-talet och den är det fortfarande på 1990-talet.

En fråga, som Fimreite och Øgård inte adresserar, men som anmäler sig för en svensk läsare är väl om detta även skulle ha gällt om undersökningen genomförts i Sverige. I åtminstone två avseenden är det nog så, att det har skett förskjutningar i kommunernas funktioner, som kan ha gått längre i Sverige än i Norge: Det finns mycket som tyder på att utvecklingsperspektivet – tillväxtpolitiken – i dess olika varianter blivit en mer framträdande uppgift för Sveriges kommuner under senare år. Samtidigt har serviceproduktionen kommit att organiseras i allt högre utsträckning med icke-offentliga aktörer utanför den kommunala organisationen som leverantörer. I båda fallen ställs det andra krav på ledarskapet, att manövrera i nätverkens och partnerskapens mer diffusa terräng. Det vore spännande att se, om detta också har inneburit en förändrad kollektiv profil hos det politiska och administrativa ledarskapet i kommunerna.

Jacob Aars från Universitetet i Bergen uppehåller sig vid rekryteringen av kommunalpolitiker. Han tar sin utgångspunkt i vad som kan kallas "ambitions-

teorin". Om det är så att väljarna på ett meningsfullt sätt ska kunna utkräva ansvar av sina valda representanter, så måste dessa faktiskt vara motiverade att bli omvalda. En politiker utan karriärambitioner och utan motivation att bli omvald blir i detta perspektiv väljarimmun. I ett sådant demokratiperspektiv, hotas hela den lokala demokratin. Den som inte är intresserad av omval kan ju faktiskt ställa till med vad som helst, eftersom sanktionen inte biter! Om man nu betraktar kommunpolitikerna – hos Jacob Aars de norska, men det kunde kanske likaväl ha varit de svenska – i detta perspektiv, upptäcker man ett ganska svagt intresse för omval. Hela diskussionen om de omfattande avhoppen kan ju ses i detta perspektiv. Frågan är då om den lokala demokratin faktiskt är hotad, så som ambitionsteorin skulle hävda. Aars föreslår att vi anlägger ett annat perspektiv: Den snabba omsättningen av inte särskilt karriärsugna politiker innebär ju att stora delar av befolkningen sett på lite sikt dras in i kommunalpolitiskt arbete. Detta, att många "vanliga" människor någon gång under sitt liv har gjort sin "värnplikt" som kommunalpolitiker, skulle kanske vara en minst lika bra kontrollmekanism som ambitionsteorins lite abstrakta skrivbordskonstruktion. Detta mer löftesrika synsätt på de omfattande avhoppen från kommunalpolitiken har i stort sett varit frånvarande i den svenska debatten. Här har avhoppet i ett systemperspektiv mer setts som uttryck för att det är något fel på systemet. Lite drastiskt uttryckt har man tyckt sig se hur rättorna lämnar det sjunkande skeppet.

Dessa båda bidrag från norska kommunforskare är traditionella vetenskapliga uppsatser, och de har som vi brukar göra i Kommunal ekonomi och politik utsatts för en kollegial kvalitetsgranskning. Det har ibland väckts tankar om att vi också borde öppna tidskriftens spalter för mer allmänna debattinlägg från forskare och praktiker. Tidskriften kunde utgöra ett forum för en kvalificerad debatt om kommunernas organisation, verksamhet och relationer till andra aktörer. Vi gör i den här utgåvan ett försök till en sådan förnyelse. Ernst Jonsson, professor vid Institutet för kommunal ekonomi vid Stockholms Universitet föreslår i ett debattinlägg att den så kallade kommunakuten avskaffas. Rättvise- och effektivitetsskäl talar enligt Jonsson för detta. Det kan till och med vara så, att systemet medför negativa incitament: Den som släpar efter i besparings- eller effektiviseringsarbetet kan komma att belönas av kommunakuten.

Såväl detta inlägg som de större artiklarna i detta nummer kan ge upphov till provokativa frågor: Är det kommunala ledarskapet fortfarande huvudsakligen inriktat på att administrera produktionen av välfärdstjänster? Är den snabba omsättningen av förtroendevalda ett sundhetstecken hos den lokala demokratin? Och medför systemet med riktat stöd till kommuner i ekonomiskt trångmål att besparingar och effektiviseringar motverkas? Kommunal ekonomi och politik kan bli en katalysator för en vibrerande allnordisk debatt om den kommunala sektorn. Till det bidrar vi alla, läsare och skribenter.

Henry Bäck och Björn Brorström